

Men zou kunnen verwachten, dat door dit geheugenwerk en het telkens herhalen van eenzelfde onderwerp — en dat, toen de tekst bij anderen slechts prétexte was — de spontaniteit afwezig zou zijn. Echter dit gevaar was juist afwezig omdat er geen kans was, dat de natuur gecopieerd werd en de inspiratie van zoo langdurigen adem was, dat de artieste het waargenomene telkens kon herscheppen. Hierboven was even sprake van een door het kubisme verkregen soliede constructie, compositie; was het misschien aan den anderen kant mede-oorzaak, dat door te veel aandacht voor dit samenstellen en opbouwen, het werk allengs minder levendig van kleur werd? Het oudere werk — bijv. het door de salon van 1920 nogal bekende schilderij *la communiant*e, reeds in 1914 geschilderd — moet heviger van kleur geweest zijn. Het oudere werk is moeilijk nog te vinden, doch de reproducties doen die eigenschap reeds vermoeden, ook die van het geschilderde kinderspeelgoed, waarvan het kleine houten paard doet zien hoe veel leven de kunstenaar aan haar — zeldzame — „*natures mortes*” wist te geven. Doen sommige geschilderde kinderportretten met sterke tegenstelling van licht en donker weleens aan werk — met Spaanschen invloed — van Manet denken, haar latere doeken vertoonen, al zijn ze een enkelen keer heel licht gehouden, meestal gedempte kleuren, grijzen en bruinen, halftinten, waarin nu en dan een donker rood, een heller blauw den levendigen noot brengen, een palet dat doet denken aan dat van Daumier, die veel naar Rembrandt had gekeken (welk palet, dezen zomer in natura geëxposeerd, te Parijs, dergelijke kleurenproporties bevatte). Haar expressie, die in de kinderportretten het sterkst is, kan minder met die dezer meesters vergeleken worden; wees de critiek vooral op het Spaansche realisme van de eerste periode harer bloei, dat aan de zakelijkheid van een Velasquez kon herinneren, het latere werk is dikwijls zoo gevoelig en psychologisch, dat die beoordeeling onvolledig wordt. In 1922 schreef een harer beste beoordeelaars, Maurice Raynal bijv. „zij gevoelde vooral den verschillenden aard, waardoor kubisme en z.g.n. traditionneele kunst worden gescheiden. In de laatste overheerscht de redeneerende rede, die meent, dat het eenvoudiger is om een voorwerp kant en klaar te koopen dan om het zelf te fabriceren. . . . Geholpen door het naturalistisch instinct, dat zij erfde door haar Spaansche nationaliteit, laat zij zich niet beheerschen door redenen, die haar kunst vreemd zijn. Geen psychologie, geen anecdote, geen decoratie. De onderwerpen zijn slechts voorwendsels voor haar volmaakte vakkennis.” Geen psychologie in dat portret „*la convalescente*”, dat op de posthume expositie den aandacht trok? Hier gaf ze — door eigen ziekte? — eerder twijfel aan herstel, een uitdrukking van hopelooze moeheid. Toch was de schilderes tijdens dit werk nog verre van uitgeput: ze werkte — aan de schilderij en de fijnere replek in pastel — vele maanden en, schertste ze niet enkele dagen voor haar dood; „*vous allez voir quand j'irai mieux, je ferai des fleurs, de belles fleurs. . . .*”